

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI VA UNI AMALIYOTDA QO‘LLASH ZARURIYATI

Jasur MINGISHOV
Fiskal instituti magistranti

Annotatsiya Maqolada moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni amaliyotda qo‘llashning zarurati tadqiq etilgan. Shuningdek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlaridan foydalanishni takomillashtirish bo‘yicha xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: hisob, hisobot, moliyaviy hisob, buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari.

Bugungi zamonaviy sharoitlarda mamlakatimiz jahon bozoriga integratsiyalashuvi yanada rivojlanmoqda. Xususan, buxgalteriya sohasida ham bu borada qator chora – tadbirlar amalga oshirilmoqda. Davlat sektorida buxgalteriya hisobi xalqaro standartlaridan foydalanish esa ana shu ishlarning eng yaqqol namoyishi desak mubolaga‘a bo‘lmaydi.

Mamlakatimiz iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri jalb etilishi, erkin iqtisodiy zonalarning tashkil etilishi va faoliyat yuritishi buxgalteriya hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tashkil qilishni zarurat qilib qo‘ymoqda.

Hozirgi vaqtda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari xo‘jalik subyektlar tomonidan tashqi foydalanuvchilar ehtiyojlarini qondirishga yo‘naltirilgan buxgalteriya axborotini tayyorlashda tobora keng foydalanilmoqda. Bu holat axborotni sifatini oshirish, kapital qiymatini pasaytirish, kapital bozoriga kirishni osonlashtirish kabi bir qator sabablar bilan izohlanadi.

Ma‘lumki, moliyaviy hisobotlar xalqaro standartlarini bilmasdan turib ushbu standartlarga o‘tib bo‘lmaydi. Respublika iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlari va sohalarida xorijiy investitsiyalar ishtirokida 4200 dan ko‘proq qo‘shma korxonalar tashkil qilingan. Bu korxonalardan 850 dan ortig‘i Rossiya Federatsiyasiga, 396 tasi

Buyuk Britaniya, 242 tasi AQSh, 159 tasi Qozog'iston, 114 tasi Germaniya va boshqa mamlakatlar investistiyalar ishtirokidagi korxonalar hissasiga to'g'ri keladi. Shuningdek, erkin iqtisodiy zonalar xajmi ham ortib bormoqda.

Tabiiyki, bunday sharoitda buxgalteriya hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) asosida tashkil etish va yuritishni talab qiladi. Zamonaviy buxgalter va har bir rahbar xodim tomonidan bank yoki kompaniyani rivojlanishi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashida duch kelinayotgan iqtisodiy muammolarni hal qilishda o'z buxgalterlariga ishonch hosil qilgani holda, ularni yuqori malakasi va ish tajribalari xalqaro amaliyot, ya'ni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga tayanib eng yaqin yordamchi deb qarashi zarur. Bu esa respublikamiz iqtisodiyoti yanada rivojlanishining muhim omillaridan biriga aylanadi.

O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobining milliy standartlari (BHMS)ning talablari ko'plab pozitsiyalari bo'yicha MHXS talablariga juda yaqinlashtirilgan bo'lsa-da, lekin boshqa, ba'zan esa asosiy pozitsiyalar bo'yicha farqlar hamon saqlanib qolmoqda. Eng muhimi shuki, faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning katta qismida mavjud bo'lgan asosiy vositalar, zaxiralar, nomoddiy aktivlar kabi obyektlarni hisobga olishga nisbatan yondashuvlardagi farqlar saqlanib turibdi. O'z navbatida, transformatsiya tartibotlarini o'tkazish chog'ida aksariyat amaliyotchi buxgalterlar aynan ushbu aktivlarni qayta hisoblashiga to'g'ri keladi.

Davlat sektorida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) deganda – davlat tasarrufidagi ashkilotlarda (davlat ishtirokidagi tijorat korxonalaridan tashqari) yuqori sifatda hamda jahon standartlari asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish bo'yicha xalqaro darajada umumqabul qilingan qoidalardir. Bu bo'yicha bajariladigan ishlar esa albatta, xalqaro maydonga barcha uchun tushunarli, aniq va shaffof tarzda tayyorlangan mahsulotlarni taqdim etishda asosiy vositachi bo'lib xizmat qiladi.

MHXS - bu xalqaro standartlar to'plami va ular uchun ajralmas ilovalar, moliyaviy hisobotlarni shakllantirishning kontseptual tamoyillari va dunyoning eng rivojlangan mamlakatlarida buxgalteriya hisobi va auditning mafkuraviy asosini

tashkil etadi. (Raximova, 2020) Bugungi kunda barcha mamlakatlar jahon maydoniga qadam qo'yishga hamda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga xarakat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qaror (PQ-4611, 2020) qabul qilindi. Bu qarorga muvofiq, 2021-yil 1-yanvardan boshlab aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiruvchi korxonalar MHXSga muvofiq moliyaviy hisobotlarini tayyorlashi hamda bu sohada mutaxasislarni tayyorlash masalalarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish, bu orqali xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va boshqa masalalar bo'yicha vazifalar belgilab berilgan.

Shuningdek, xalqaro globallashuv jarayonida mamlakatlar moliyaviy holatini tushungan holda mamlakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi. Xususan, 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida (PF-60, 2022) ham mamlakatimizda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSh dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari belgilab qo'yilgan.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) metodologiyasini o'rganish moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishning konseptual asoslarida (Framework for the Preparation of Financial Statements) belgilangan prinsiplardan boshlanishi kerak. Ushbu hujjat standart hisoblanmaydi varaqamga ega emas. Ammo, MHXSni tushunish uchun aniq asoslarni o'z ichiga oladi. Unda keltirilgan prinsiplar konsepsiyalarga asoslanadi.

Ma'lumki, moliyaviy hisobotning maqsadi amali jihatdan tashkilot uchun samarali bo'lgan hamda keng ko'lamli foydalanuvchilar uchun foydali bo'lgan moliyaviy holat, tashkilot faoliyatining natijalari to'g'risida ma'lumot berish hisoblanadi. Asosan moliyaviy hisobotdan foydalanuvchilar ichida investorlar muhim rol o'ynaydi. Ularning asosiy maqsadi yanada ko'proq dividend va kapitallarni ko'paytirish orqali daromad olish hisoblanadi.

International Conference on Education and Innovation

Shu sababli ular nafaqat mavjud vaziyat haqida ma'lumotni, balki tashkilotning kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan imkoniyatlari va risklari haqida ham qiziqishadi. Hozirgi kunda deyarli barcha mamlakatlarda MHXS qo'llanilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ergasheva Sh.T., Ibragimov A.K., Rizayev N.K., Ibragimova I.R. Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari. O.,quv qo.,llanma. – T.: TDIU, 2019. – 227 b.
2. Бабаев Ю.А. Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО). Учебник. / Ю.А. Бабаев, А.М. Петров. – М.: Вуз. учебник, ИНФРА-М, 2012. – 398 с.

